

Бабкова С.В. Шляхи вирішення проблеми профільного навчання як результат підвищення якості освіти / С.В. Бабкова, А.Л. Жуковська // Психолого-педагогічні та культурологічні аспекти формування особистісної спрямованості студентської молоді: суспільство, професія, сім'я: Матеріали Четвертої науково-практичної конференції молодих учених, магістрів, студентів, (13-14 грудня, 2007 р.) / Міністерство аграрної політики України, вищий навчальний заклад, Державний агроекологічний університет; редкол. Л.М. Єршова [та ін.] – Ж.: Вид-во ДАУ університет, 2007 – С. 258-264.

С.В. Бабкова,

Головний спеціаліст районного управління освіти
(Святошинський район міста Києва),

А.Л. Жуковська,

аспірантка кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Шляхи вирішення проблеми профільного навчання як результат підвищення якості освіти

Модернізація освіти в Україні, що спрямована на демократизацію та підвищення її якості потребує інноваційних змін всіх освітніх ланок. Сучасні соціальні перетворення не залишили осторонь шкільне навчання України. Виявилось необхідним розв'язання суперечності між вимогами суспільства щодо підготовки випускника загальноосвітньої школи з одного боку та врахування індивідуальних здібностей учнів, задоволення їх потреб та інтересів – з іншого. Адже лише тоді відбудеться інтелектуальний розвиток суспільства, коли відмовитися від усталених стереотипів орієнтації на масову стандартизовану підготовку учнів для задоволення потреб виробництва.

У Національній доктрині розвитку освіти, Законах України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, Концепції профільного навчання в старшій

школі вказано на необхідність впровадження профільного навчання в старшій школі, що створюватиме сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Таке навчання найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії [1: 4]. Актуальність цього завдання підвищується у зв'язку з переходом на 12-річний термін навчання у загальноосвітній школі, де старша школа є профільна, що передбачає реалізацію принципу гуманізації навчання, задоволенню освітніх потреб, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня, визнання її самобутності та самоцінності, самоактуалізації особистості, утвердженню унікальності, неповторності, індивідуальності школяра, зумовлене реаліями сучасної соціально-економічної ситуації, коли професійна освіта стає гарантом соціальної стабільності людини, основою соціально-економічного розвитку країни [2: 6].

Широкий аналіз наукових джерел засвідчив відсутність цілісних системних досліджень дидактичних засад профільного навчання. Дану проблему вивчали здебільшого при висвітленні загальних теоретичних питань диференціації навчання такі дослідники, як С.Г. Броневщук, О.І. Бугайов, Г.М. Бунтовська, М.І. Бурда, М.П. Гузик, О.К. Корсакова, Х.Й. Лійметс, С.П. Логачевська, Т.А. Логвіна-Бик, В.М. Монахов, Н.Г. Огурцов, В.А. Орлов, А.А. Пінський, Л.М. Рожина, П.І. Сікорський, І.Е. Унт, В.В. Фірсов, Н.О. Циркун та ін. Теоретико-методологічні проблеми організації допрофесійної підготовки учнів у середніх загальноосвітніх школах, гуманізація професійної та загальної середньої освіти ґрунтовно досліджували Г.О. Балл, Л.М. Мамаєв, О.П. Огурцов, П.С. Перепелиця, Я.В. Цехмістер. Історичні аспекти розвитку профільного навчання, висвітлені в дослідженнях Г.Г. Ващенко, М.К. Гончарова,

В.І. Кизенка, О.О. Пєвцової, В.І. Рєвякіної, І.М. Смирнової та ін. Це свідчить про спільний інтерес учених багатьох країн світу до проблеми диференціації навчання, а отже, і профільної освіти молоді, оскільки диференціація навчання є підґрунтям забезпечення його профільності. Метою даної статті є аналіз досвіду впровадження профільного навчання в старшій школі на прикладі Святошинського району міста Києва.

Святошинський район міста Києва крокує вперед на виконання ст. 15, 16 Закону України "Про загальну середню освіту" та положень Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). Ця проблема хвилює сьогодні всіх, хто причетний до шкільного навчання і не секрет, що коли ми починали, толком не могли відрізнити профіль від поглибленого вивчення предмету.

У районному управлінні освіти для заступників директорів з навчально-виховної роботи було проведено наради та цикл семінарів з питань профільного навчання. Це дало змогу зрозуміти, що поглиблене вивчення окремих предметів не можливо ототожнювати з профільним навчанням. Профільне навчання вводилося в районі поступово і лише через декілька років набула повної сили профільна школа.

Залежно від бажання батьків, кадрового та навчально-методичного забезпечення в старшій школі загальноосвітніх навчальних закладів району у 2001-2007 роках створювалися різні профілі. На даному етапі в Святошинському районі міста Києва згідно Концепції профільного навчання функціонують такі основні напрями профілізації як: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний, універсальний. Зокрема навчання відбувається за такими навчальними профілями: філологічний, технологічний, фізико-математичний, лінгвістичний, економічний, гуманітарний, суспільно-гуманітарний, комп'ютерно-технологічний, математичний, природничо-математичний, природничий, спортивний, економіко-правовий, правовий,

бухгалтерський облік, гуманітарно-правовий, історико-правовий, секретарська справа, архітектурний. Цікавим є той факт, що більшість учнів району обирають філологічний напрям, на другому місці – природничо-математичний, на третьому – технологічний. Загалом задіяні 188 класів. З метою недопущення перевантаження учнів враховувалося їх навчання в художніх, спортивних та музичних школах.

Гостро стоїть у районі проблема допрофільного навчання. У зв'язку з цим проаналізовано питання: "Чому учні обирають той чи інший профіль?". Найчастіше це вибір, який є бажанням учнів, інше – це вибір батьків, які можуть підтримати навчання дитини фінансово. Тому у загальноосвітніх навчальних закладах району проводиться профорієнтаційна робота, яка спрямована на психолого-педагогічну підтримку учнів щодо вибору профілю та майбутньої спеціальності. Результатом цієї роботи є те, що діти можуть випробувати себе в поглибленому навчанні з різних циклів предметів та бути готовим до свідомого обрання майбутнього профілю. Це дозволяють і нові типові навчальні плани для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах [3: 4]. Так за 2005-2006 н.р. допрофільною підготовкою охоплено 121 клас, де навчаються 3263 учня.

У закладах освіти є вакансії факультативних годин. Постає питання: "Чому не використати їх на користь дітям?" Саме міжшкільний навчально-виробничий комбінат забезпечує потреби учнів у профорієнтаційній, допрофесійній та професійній підготовці. Важливе не тільки поглиблене вивчення предметів базового навчального плану, але й введення факультативів та спецкурсів. У районі діє міжшкільний навчально-виробничий комбінат, який забезпечує потреби учнів у профорієнтаційній, допрофесійній та професійній підготовці.

У 2003-2004 н.р. кількість навчальних профілів становила 12. Професійна підготовка здійснюється на таких профілях, як "Автосправа",

"Секретар-друкарка", "Оператор ЕОМ", "Основи швейного виробництва", "Основи перукарської справи", "Основи кулінарії", "Основи дизайну", "Основи економіки та бухгалтерського обліку", "Слюсарна справа", "Помічник вихователя у дошкільному закладі", "Молодша медична сестра", "Радіотелесправа". На профілях МНВК навчаються 1620 учні з 21 школи. Комбінат проводить профорієнтаційну роботу серед учнів 8-9 класів та їх батьків. Допрофільна підготовка здійснюється в гуртках. МНВК має угоду про співробітництво з Київським професійно-педагогічним коледжем імені Антона Макаренка. На наступний навчальний рік планується розпочати навчання ще за двома профілями: "Комп'ютерна графіка" та "Основи технічного обслуговування автомобілів". Проаналізовано навчальні досягнення учнів, що навчаються МНВК, по школам району, які мають достатній та високий рівень навчання за 2003-2004 н.р., з них 7-12 балів в середньому отримали 62,5% учнів.

Цікавим моментом у роботі є також питання як профільне навчання впливає на вибір випускниками ЗНЗ, які були нагороджені золотими та срібними медалями, майбутньої професії. Так, у ліцеї "ЕКО" №198 учні навчаються за такими профілями: фізико-математичний, технологічний, економічний, лінгвістичний. Більшість випускників ліцею вступають до вищих навчальних закладів за даними профілями. За період з 2001 по 2003 н.р. ліцей закінчило 156 учнів, з них 23 нагороджені золотими та срібними медалями. Вони продовжують навчання у ВНЗ на факультетах: фізико-математичному навчаються 13 випускників, з них 11 бюджет та 2 на контракті; економічному навчаються 7 випускників, з них 1 на бюджеті та 6 на контракті (тому, що навчаються на факультеті міжнародної економіки КНЕУ); лінгвістичному навчається 1 випускник на бюджеті; технологічному навчається 1 випускник на бюджеті; медичному навчається 1 випускник на бюджеті. В спеціалізованій школі №196 за два роки випущено 139 учнів, з них 17 нагороджені золотими та срібними

медалями. Технологічний профіль обрали 9 випускників, лінгвістичний – 8, з них на контрактній основі навчаються 4, на державному замовленні – 13. Приватну гімназію "Апогей" за три роки закінчили 46 випускників, з них 12 нагороджені золотими та срібними медалями. Суспільно-гуманітарний профіль обрало 10 випускників, з них 3 навчаються на бюджеті, 3 – контракті, 4 – контракті у ВНЗ, які не мають держзамовлення даної спеціальності (Києво-Могилянська академія, КіМУ, МАУП), на математичному профілі навчаються 2 на бюджеті.

Плани, за якими працюють заклади освіти розроблені на реалізацію стратегії Національної доктрини розвитку освіти щодо переорієнтації навчально-виховного процесу на особистість дитини та з метою опрацювання й апробації методології переведення старшої школи на профільне навчання [4: 4]. Це дало змогу залежно від потреб учнів формувати старші класи за напрямками та профілями. За необхідністю деякі загальноосвітні навчальні заклади створювали хіміко-біологічний, правовий, екологічний навчальний профіль. Але районне управління освіти націлювало загальноосвітні навчальні заклади не на вузьку спеціалізацію, оскільки основне завдання – це широка загальноосвітня підготовка учнів.

Одним із перспективних завдань районного управління освіти є створення різнопрофільних ліцеїв, гімназій, колегіумів, спеціалізованих шкіл, шкіл-інтернатів, МНВК. Особлива увага приділяється створенню мережі профільних педагогічних класів.

Кожного року в районі зростає кількість учнів, що охоплені профільним навчанням. Порівняно з 2001-2002 навчальним роком кількість дітей, охоплених профільним навчанням збільшилася в 2006-2007 навчальному році на 336 учні. Найбільше учнів, які охоплені профільним навчанням було в 2003-2004 н.р., що становило 4593.

При створенні мережі профільного навчання постійно опрацьовуються наступні питання: наскільки зміст профільної освіти може бути засвоєний учнями 10-11-х класів з урахуванням рівня їхньої підготовленості, бюджету часу, психологічних та інтелектуальних ресурсів, рівня оптимальних навантажень; наскільки завдання профільної освіти можуть бути реалізовані в умовах ЗНЗ (матеріальна база, педкадри, фінансові витрати); наскільки пропонована програмою профільна освіта, з одного боку, є розвивальною й розширює світогляд, з іншого боку, наскільки вона сприяє розширенню вибору в професійному самовизначенні зростаючої особистості.

Проаналізовано перспективний план розвитку профільного навчання і реальний стан справ з даного питання. В більшості закладів освіти перспективний план виконується. Зміни, що відбуваються в супереч плану, пов'язані в основному з кадровими питаннями. Проблеми, над якими слід працювати – це урахування професійних та життєвих інтересів старшокласників. Профільне навчання в школі не повинно бути копією традиційного навчання в ПТУ та технікумах. Необхідно оволодіти сучасними інноваційними технологіями. Профільне навчання потребує наукового супроводу, вдосконалення законодавчої та науково-методичної бази, розширення спеціалізації. Тільки тоді можна буде сказати про те, що майбутнє загальної середньої освіти за профільним навчанням.

Список використаних джерел та літератури

1. Концепція профільного навчання в старшій школі: Затверджено колегією Міністерства освіти і науки України від 25 вересня 2003 р. №10/12-21 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2003. – №14. – С. 3-15.
2. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа): Затверджено постановою спільного засідання колегії Міністерства освіти і науки й Президії АПН України від 22 листопада 2001 р. №12/5-2 //

Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. - №2. – С. 2-22.

3. Про типові навчальні плани: Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.05.2003 р. №306 // Освіта України. – 2003. – 27 травня (№38). – С.3-4.
4. Національна доктрина розвитку освіти: Затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року №347/2002 // Освіта. – 2002. – 24 квітня – 1 травня (№26). – С.2-4.